

Sınıf Dışı Öğrenme Etkinliklerine İlişkin Güncel Yaklaşımlar

Erkan Yanarates¹

Muammer Ergün²

Özet

Bu bölümde, sınıf/okul dışı etkinliklere ilişkin bazı materyallerden ve çeşitli mekânlardan faydalanılarak uygulanan öğretim teknikleri kapsamındaki okul dışı öğrenme ortamları ve sınıf dışı etkinlikler ile ilgili kavramlar ele alınacaktır. Bu bağlamda okul dışı öğrenmenin amacı ve önemi üzerinde durulacaktır. Öte yandan okul dışı öğrenme ortamlarında (müze, park vs.) uygulanan öğretim teknikleri ve sınıf dışı etkinliklere (gezi, gözlem vs.) ilişkin uygulama süreçleri incelenecektir. Söz konusu etkinliklerle ilgili formal (örgün), non-formal (yaygın) ve informal (sargın) öğretim kavramlarından bahsedilecektir. Böylece bu kavramlarla ilgili muhtemel bazı kavram yanılgıları hakkında da dolaylı olarak bilgi verilmiş olacaktır.

Bireysel becerilerin veya meslekî yeterliğin temel alındığı kalifiye eleman yetiştirme sürecine ilişkin aşamalardan biri de okul dışı öğrenme tekniğidir. Öğrencilerin sınıfta öğrendikleri kazanımlara ilaveten sınıf dışı etkinlikler kapsamında edindikleri deneyim ve özgüven hatırı sayılır bir öğretim tekniğidir. Bu bağlamda okul dışı öğrenmenin önemi, amacı ve yasal dayanakları Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) ders öğretim programları ve ders kitapları üzerinde incelenmeye çalışılmıştır.

Giriş

İlk olarak ABD’de kimsesiz çocukların bakımı için kurulan bir okulda uygulanmaya başlayan sınıf dışı öğrenme, nitelikli ve kalıcı öğrenmenin geliştirilmesi amacıyla ortaya atılmıştır. Sınıf dışı öğrenme, adında da

1 Doç. Dr., Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi eyanarates@gmail.com, ORCID: 0000-0003-1378-5284

2 Doç. Dr., Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi mergun@kastamonu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1066-8066

anlaşılacağı gibi sınıf veya okul dışındaki mekânlarda yürütülebilen bir öğrenme tekniğidir (Okur-Berberoğlu ve Uygun, 2013). Bu bağlamda okul dışı öğrenme, “öğretim ilke ve esasları” veya “öğretim yöntem ve teknikleri” gibi bir çatı altında, sınıf dışı öğretim teknikleri veya okul dışı öğrenme ortamları gibi kimliklerle karşımıza çıkabilmektedir. Eğitimciler ve bilim insanları öğrencilerde merak uyandırmak amacıyla sınıf dışı etkinlikleri desteklediklerini ifade etmektedirler. Dolayısıyla öğretimin, mutlaka sınıf ortamında yapılması zorunlu olmadığını ve açık havada da yapılabileceğini hatta bunun daha da etkili olacağını belirtmektedirler (Ford, 1986). Okul dışı öğretimin tarihi insanlığın varoluşu kadar eskidir (Miller, 2008).

Özet kısmında da belirtildiği üzere bu bölümde sınıf/okul dışı etkinliklere ilişkin bazı materyallerden ve çeşitli mekânlardan faydalanılarak uygulanan öğretim teknikleri kapsamındaki okul dışı öğrenme ortamları ve sınıf dışı etkinlikler ile ilgili kavramlar ele alınacaktır. Bu bağlamda okul dışı öğrenmenin amacı ve önemi üzerinde durulacaktır. Öte yandan okul dışı öğrenme ortamlarında uygulanan öğretim teknikleri ve sınıf dışı etkinliklerle ilgili uygulama süreçleri, ayrıntılı olarak incelenecektir. Söz konusu etkinliklerle ilgili örgün, yaygın ve sargın öğretim kavramlarından bahsedilecektir.

Ayrıca müzeler, bilim ve teknoloji merkezleri, botanik bahçeleri, hayvanat bahçeleri, gök evleri, millî parklar, sanayi kuruluşları, bilim şenlikleri, doğal ortamlardan oluşan okul dışı öğrenme ortamları ve bunlara ilişkin öğrenme alanlarına değinilecektir. Bilindiği üzere okul dışı öğrenme ortamları denilen sınıf dışı etkinliklerle yapılan öğrenme, hem kavramsal açıdan hem de disiplinler arası etkileşim bakımından alanyazında oldukça geniş bir yere sahiptir. Zira sınıf veya okul dışındaki öğretime ilişkin tüm etkinlikler ve bu etkinliklerin bulunduğu tüm mekânlar bu kapsamda yer almaktadır.

Bu bölümde son olarak sınıf dışı etkinliklere ilişkin uygulama süreçleri başlığı altında gezi, gözlem, deney, görüşme, sergi ve ödev kavramlarından oluşan sınıf dışı öğretim teknikleri eşliğinde planlama, uygulama ve değerlendirme aşamalarının ayrıntılarına değinilecektir.

1. Örgün, Yaygın ve Sargın Eğitim Türleri

İngilizcedeki formal, non-formal ve informal kavramları Türkçe alanyazında bazen Türkçeye çevrilmeden kullanılmaktadır. Oysa Türk Dil Kurumu (TDK) resmi internet adresinde (TDK, 2023) bu kavramlar örgün, yaygın ve sargın olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda alanyazında bu tanımlar dışında ve bazı kavram yanılgıları içeren ifadelerle karşılaşılmaktadır. Örneğin non-formal ve informal kavramları genellikle birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. Dib (1988) ve Colardyn ve Bjornavold (2004)'e göre üç

farklı kategoride önerilen bu eğitim türleri aşağıda görsellerle desteklenerek ayrıntılı bir şekilde incelenmektedir.

1.1. Örgün (Formal) Eğitim

Örgün eğitim veya örgün öğretim olarak bilinen bu bileşen diploma ve sertifika gibi resmî bir tanınırlığa sahiptir. Bu bağlamda formal eğitim ön koşullu bir yöntemdir. Yani bir üst aşamaya geçerken bir alt aşamayı tamamlamak gerekir (URL1, 2023). Örneğin ilkokul dördüncü sınıfı tamamlamadan diploma alınmaz veya ortaokula geçilmez. Benzer şekilde ilkokuldan sonra direk liseye geçilmez. Dolayısıyla formal eğitimde bazı yönetmelikler kapsamında hem kurallar hem de koşullar vardır.

1.2. Yaygın (Non-formal) Eğitim

Yaygın eğitimde amaç ve kasıt bulunmaktadır. Bu bağlamda okul dışı öğrenme ortamları da bu kapsamda yer almaktadır. Ayrıca yaygın öğrenme tipik olarak topluluk ortamlarında gerçekleşir. Her yaş için çeşitli spor etkinlikleri, okuma grupları, münazara toplulukları ve korolar buna örnektir. Deneyim, bilgi paylaşımı ve grup çalışması ağırlıklı olan yaygın eğitim, örgün eğitimde olduğu gibi kurallı, ön koşullu veya zorunlu bir yöntem değildir. Gönüllük esasına dayanan yaygın eğitimdeki etkinliklere istenilen herhangi bir aşamadan başlanabilir (Güneş ve Devenci, 2020; MEB, 2023; URL1, 2023).

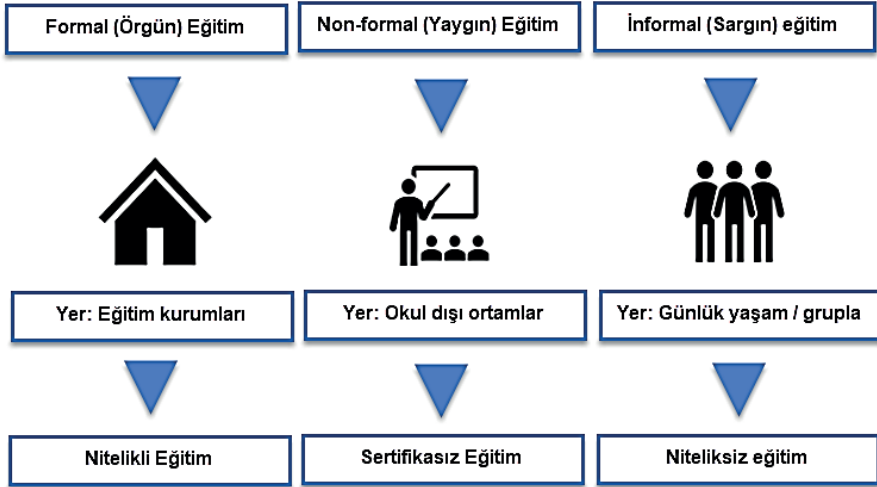
1.3. Sargın (İnformal) Eğitim

Bu tür eğitim, iş hayatı, aile ortamı, sokaklar, oyun alanları vb. öğrenme ortamlarını kapsar. Genellikle deneyime dayalı öğrenme olarak ifade edilmektedir. Bu eğitimde plan, öğrenme zamanı belge veya sertifika gibi uygulamalar yoktur. Belli bir amaç olabilir ancak “rastgele” veya “kazara” öğrenmelerde olduğu gibi çoğu zaman amaç yoktur. Aynı zamanda örgün eğitimde karşılaşılan zorunluluk ve kurallar da yoktur. Bir plan veya program kapsamında olmayan kültür gezileri, eğitim veya bilimsel içerikli radyo, televizyon, dergi ve gazete gibi ortamlar birer informal öğrenmedir. Ancak tüm bu etkinlikler bir program kapsamında olursa formal veya non-formal öğrenme olur (MEB, 2023; URL1, 2023).

Öğretim ve öğrenme kavramlarında olduğu gibi örgün, yaygın ve sargın eğitim kavramları da özellikle İngilizce karşılıkları bazen birbirlerinin yerine kullanıldığı görülmekte ve birbirleriyle karıştırılmaktadır. Bu terimlerin doğru ve yerinde kullanılması (Şekil 1), sınıf içi veya sınıf dışı öğretim, açık öğretim, uzaktan öğretim vb. etkinliklerin hangi sınıflamaya dahil edileceğinin

bilinmesi, öğretim bileşenlerinin (model, strateji, yöntem, teknik) doğru öğrenilmesi açısından önem taşımaktadır (Colardyn ve Bjornavold, 2004: 71; Dib, 1988: 301; Eshach, 2007: 172).

Şekil 1. Örgün, Yaygın ve Sargın Eğitim Türleri (URLI, 2023)

Yukarıdaki eğitim türlerinden hareketle okul dışı öğrenme kavramı için öğrenim süresince öğretim programına bağlı kalınarak okulun dışında kalan alanlarda yapılan yaygın veya sargın öğrenme ortamlarından yararlanılarak örgün öğrenme etkinliklerinin yürütülmesi şeklinde ifade edilebilir. Bu bağlamda öğrenme sürecindeki her aşamada, sınıf içi ve sınıf dışı öğrenme ortamları birlikte kullanılmakta ve böylece öğrenme daha anlamlı ve kalıcı hale gelmektedir. Formal, non-formal ve informal eğitim türleri özet halde Tablo 1’de görülmektedir.

Tablo 1. Örgün, Yaygın ve Sargın Eğitim Kavramları

Örgün (formal)		Yaygın (non-formal)		Sargın (informal)	
Eğitim kurumunda verilen	İstendik yönde verilen	Müze ve tarihi yerler	Bilim merkezleri	Günlük rutindeki yerlerde	Okuldaki serbest zamanlar
Kalıcı davranış amaçlanan	Planlı bir şekilde verilen	Hayvanat bahçeleri	Gökevleri	Sokak	Bahçe
Genellikle eğitim sonunda bir diploma veya sertifika verilen eğitimlerdir.		Belirli zaman, plan ve programa uygun olarak ziyaret edilen yerlerde verilen eğitimlerdir.		Belli bir plan veya programa bağlı olmayan eğitimlerdir.	

Alanyazında karşılaşıldığı üzere okul/sınıf dışı öğrenme ortamları, sınıf dışı öğrenme, yaygın veya sargın öğretim gibi kavramlarla son yıllarda gündeme gelen okul dışı öğretim, “yaygın öğrenme” ve “sargın öğrenme” şeklinde iki sınıfta toplanmıştır. Söz konusu duruma ilişkin sınıflandırma Tablo 2’de görülmektedir (Saraç, 2017: s.62).

Tablo 2. Yaygın ve Sargın Okul / Sınıf Dışı Öğrenme Ortamları

Okul/ Sınıf Dışı Öğrenme Ortamları	Yaygın (non-formal) öğrenme ortamları	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Müzeler (Tarihî ve Kültürel Yerler) ➤ Hayvanat Bahçeleri ➤ Bilim Merkezleri (Teknoloji Müzeleri) ➤ Gökevleri (Planetaryumlar) ➤ Bilişim Teknolojileri (Robotik Kod.) ➤ Botanik Bahçeleri ➤ Akvaryumlar ➤ Milli Parklar ➤ Sanayi Kurum ve Kuruluşları ➤ Sanat Merkezleri (Tasarım Stüdyoları) ➤ Spor Merkezleri ve Spor Müzeleri ➤ Sağlık Merkezleri ve Hastaneler
	Sargın (informal) öğrenme ortamları	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Ev ortamı ➤ Mobil cihazlar ➤ Oyun alanları ➤ Web 2.0 uygulamaları ➤ E-öğrenme

2. Öğretim Yöntem ve Teknikleri

Okul dışı öğretimin de içinde bulunduğu öğretim ilke ve yöntemleri kapsamındaki öğretim yaklaşımları, stratejileri, yöntemleri ve teknikleri Şekil 2'de görülmektedir. Alanyazında geleneksel, yenilikçi, güncel, çağdaş vb. sıfatlarla birlikte kullanılan bu yaklaşımlardan bazıları aşağıda görülmektedir (Yaycı ve Şanal, 2016; Küçükahmet, 2017; Dursun, 2021; Savaş, 2021; Sever, 2021; Erciyeş, 2022).

2.1. Okul Dışı Öğretim Teknikleri

Alanyazında sınıf dışı etkinliklerin veya okul dışı öğretim tekniklerinin genellikle “öğretim ilke ve esasları” veya “öğretim yöntem ve teknikleri” gibi bir çatı altında yer aldığı görülmektedir. Bunun yanında açıklık, aktiflik, bireye görelilik, bütünlük, ekonomiklik, güncellik, sosyallik, bilinenden bilinmeyene, kolaydan zora, yakından uzağa, somuttan soyuta vb. öğretim ilkeleri ile ilgili sınıflamalara da rastlanmaktadır (Küçükahmet, 2017; Aşlıoğlu, 2021). Ancak bu bölümde ilkelerden ziyade öğretim teknikleri üzerinde durulmaktadır.

Örgün eğitimde kullanılan öğretim yaklaşımlarının yaygın eğitimde de kullanılması öğrenci kazanımlarının artması hususunda önemli rolü vardır.

Şekil 2. “Okul Dışı Öğretim” - “Öğretim İlke ve Yöntemleri” İlişkisi

ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ

- ❖ **Öğretim Modelleri (Yaklaşımları)** (Okulda, Aktif, Tam Öğrenme, ...)
- ❖ **Öğretim Stratejileri** (Sunuş, Buluş, Araştırma)
- ❖ **Öğretim Yöntemleri** (Anlatım, Tartışma, Laboratuvar, ...)
- ❖ **Öğretim Teknikleri** (Grupla, Bireysel, Okul Dışı)
  - **Okul Dışı Öğretim Teknikleri** (Gezi, Gözlem, Sergi, ...)
  - **Okul Dışı Öğrenme Ortamları**
    - Müzeler
    - Bilim Merkezleri
    - Milli Parklar
    - Hayvanat Bahçeleri
    - ...

2.2. Kuram, Yöntem ve Teknik Bağlamında Bazı Öğrenme Yaklaşımları

- Bilişsel öğrenme
- Davranışçı öğrenme
- Yapılandırmacı öğrenme
- Çoklu zekâ öğrenme
- Aktif öğrenme
- Tam öğrenme
- Anlatım yöntemi ile öğrenme
- Tartışma yöntemi ile öğrenme
- Beyin temelli öğrenme
- Probleme dayalı öğrenme
- Proje tabanlı öğrenme
- Kavram Öğretimi (Kavram Haritaları, Kavram Ağları, vs.)
- Analoji ve araştırma temelli öğrenme

2.3. Teknolojik Öğrenme Yaklaşımları

- Okul dışı ortamlarda öğrenme
- Laboratuvar (deney) tabanlı öğrenme
- 3E, 5E ve 7E öğrenme yaklaşımları
- STEM eğitimi ile öğrenme
- Web 2.0 tabanlı öğrenme

Çeşitli kategorilerdeki öğrenme yaklaşımlarını içerisinde barındıran örgün eğitime destek olması amacıyla öğrencilerin, okul dışı öğretim tekniklerinden, bu tekniklerin uygulama fırsatı sunduğu yaygın öğretimden ve okul dışı öğrenme ortamları adı verilen mekânlardaki etkinliklerden faydalanmaları sağlanmalıdır (Şen, 2019).

2.4. Okul Dışı Öğrenme Ortamları

Temel eğitimden yükseköğretime kadar tüm kademelerde okul dışı ortamlara katılım öğrencilerin tutum ve davranış ve akademik başarılarını olumlu yönde etkilemektedir. Öte yandan okul dışı öğretimin öğrenci

merkezli olması ve bu süreçteki etkinliklerin öğrencilere çeşitli katkılar sağlaması bakımından bu öğrenme ortamlarına rağbet giderek artmaktadır.

Formal eğitim veren kurumlardaki öğretmenlerin bilim merkezi veya müze gibi belirli yerlerin yanı sıra teknoparklar, hayvanat bahçeleri, millî parklar ve kütüphaneler gibi sınıf dışı etkinlik amacıyla kullanılan okul dışı öğrenme ortamlarından en iyi şekilde yararlanmaları için Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından konuyla ilgili kılavuz hazırlanmıştır (MEB, 2019). Böylece kılavuz sayesinde öğrencilerin bu ortamları daha yakından tanımaları ve derslere ilişkin öğretim programındaki kazanımları uygulamalı olarak öğrenmeleri sağlanmış olmaktadır.

2.4.1. Müzeler

Türkiye'deki en büyük eğitim müzesi Şanlıurfa Arkeoloji Müzesi'dir. Ülkemizdeki ilk müze İstanbul Arkeoloji Müzesi olarak bilinmektedir. Topkapı Sarayı 1924 yılında müze hâline dönüştürülmüştür. Ayasofya ise 1934 yılında anıt-müze olarak hizmete sunulmuştur (Ayas, 1948).

Bütün okul dışı öğrenme ortamlarında olduğu gibi müzelerde de bazı kurallar ve yöntem, teknik ve araç-gereçlerden oluşan birtakım uygulamalar mevcuttur. Müze eğitiminde yürütülen ve müze ziyareti sonrasında kullanılan bu uygulamalara (Çakır-İlhan, 2020; 2021); rol kartı hazırlama, ara-bul ve tarih şeridi, müzede öykü bulma, müzede afiş, müze broşürü hazırlama, müze envanter (döküm) fişi, kostüm ve aksesuar, zaman kapsülü, dün-bugün-yarın, müze kurallarıyla ilgi beyin fırtınası, keşif tutanağı ve arkeolojik kazı havuzu çalışmaları örnek olarak gösterilebilir.

2.4.2. Bilim Merkezleri

Teknoloji birikimine bakılmaksızın bilim merkezi, küçükten büyüğe herkesi teknolojik ve bilimsel faaliyetler vasıtasıyla bir araya toplayan okul veya sınıf dışı öğrenme ortamlarına ilişkin mekânlardan biridir (Bakioğlu ve Karamustafaoğlu, 2020). Bu mekânlarda yapılan deneysel ve uygulamalı etkinlikler ziyaretçilerde merak ve heyecan uyandırmakta ve eğlenerek öğrenmelerine imkân sağlayarak bilim ve toplum arasında köprü kurmaktadır (Bozdoğan, 2021).

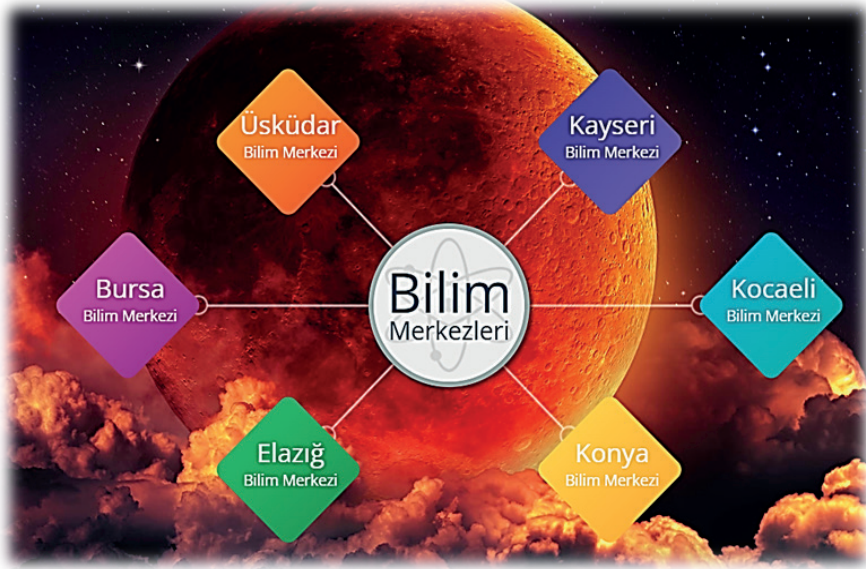
Bilim merkezleri de müzelere benzer şekilde tarih, kültür, bilim, teknoloji, spor ve sanatla ilgili amaçlara hizmet eden mekânlardan oluşmaktadır. Bu bağlamda bu mekânlara bazen bilim ve teknoloji müzeleri de denmektedir. Bilim merkezleri her ne kadar adı bilimle anılan bir okul dışı öğrenme ortamı olsa da antika değeri taşıyan bazı ürünlerin sergilenmesi bakımından

tarihî, sanat ve sosyal içerikli çeşitli koleksiyonların ve ürünlerin sergilenmesi bakımından kültürel özellik taşımaktadır.

Eski ve antika özelliği olan radyo, TV, otomobil, uçak, bilgisayar vb. teknoloji ürünlerinin sergilenmesi bakımından teknolojik özellik taşımaktadır. Çeşitli kupalar, madalyalar, meşhur sporcuların eşyaları veya aksesuarlarından oluşan ürünlerin sergilenmesi bakımından sportif özellik taşımaktadır. Enstrüman, tablo, biblo, seramik, poster vb. güzel sanatlar bağlamındaki ürünlerin sergilenmesi bakımından da sanatsal olarak karşımıza çıkabilmektedir (Bozdoğan, 2020).

Şekil 3. TÜBİTAK Bilim Merkezleri (TÜBİTAK, 2023)

Düne kadar en büyüğü Konya Bilim Merkezi olan ve Türkiye Bilimsel Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) tarafından desteklenen, ülkemizdeki bilim merkezleri (Konya, Kocaeli, Kayseri, Bursa, Elazığ, Üsküdar) Şekil 3'te görülmektedir (TÜBİTAK, 2023). 2023 yılında yeni kurulan ve şu an itibarıyla Türkiye'nin en büyük bilim merkezi unvanına sahip olan Antalya Bilim Merkezi de bunlara katılmış bulunmaktadır.

Son yıllarda hızla değişen ve sürekli gelişim kaydeden teknoloji müzeleri ve bilim merkezleri düzenledikleri programlarda, uzmanlar tarafından önerilen öğrenme teorilerini de dikkate alarak okul dışı öğrenme ortamlarında ve bilim ve teknolojiyle ilgili etkinlikler ve ziyaretçilerin kullanımına açık olan materyaller sergilemektedirler.

Okul dışı öğrenme ortamları içerisinde muhtemelen en fazla ilgi çeken mekânlardan biri bilim merkezleridir. Öğrencilerin ve diğer ziyaretçilerin ortamdaki materyallere dokunmaları, onlarla oynamaları ve isterlerse onları kullanmaları serbesttir. Belki de buraların çok rağbet görmesi bu sebeptedir.

Bilim merkezinde STEM eğitimi yaklaşımı kapsamında hazırlanmış laboratuvarları ve atölyeleri kullanarak deney ve gözlem yapabilmektedirler. Zira okul dışı öğrenme ortamlarında ve özellikle bilim merkezlerinde somut ve planlı bir şekilde STEM kapsamında etkinlik örnekleri bulunmaktadır (Bakioğlu ve Çevik, 2021). Böylece okul dışı öğrenme ortamları, öğrencileri hem bedensel hem de zihinsel açıdan sürekli aktif tutmaktadırlar (Ata, 2015; Bozdoğan, 2020; Karadeniz ve Sivrikaya, 2020). Dolayısıyla toplumun bu değişime hazırlıklı olması gerekmektedir. Yeniçağın tamamen dijital çağ olacağı, bilimin ve yeteneklerin bu yönde gelişeceği aşikârdır.

Hemen hemen bütün şehirlerimizde bilim ve teknoloji merkezleri kurulmaya devam etmektedir. Bu faaliyetlerin oluşumunda şüphesiz TÜBİTAK'ın bilim merkezleriyle ilgili yaygınlaştırma politikası etkin rol oynamaktadır. Kayseri'de düzenlenen 3. Türkiye Bilim ve Teknoloji Merkezleri Konferansında TÜBİTAK tarafından ifade edildiği üzere bilim merkezlerinin öğrencilerimizdeki bilimsel kültürü arttırmak için TÜBİTAK çok önemli bir görev üstlenmektedir. Bilim merkezlerinin ülkemize kazandırılması ve önümüzdeki yıllarda bu merkezlerin sayılarının çoğaltılması hedeflenmektedir.

Ülkemizde bilim kültürünü benimsetmek ve teknoloji merkezlerini yaygınlaştırmak amacıyla TÜBİTAK tarafından 4003 Bilim Merkezi Kurulması Destek Programı kapsamında bilim ve teknoloji merkezi kurulmasına ilişkin projeler desteklenmektedir. Bunun yanı sıra dene-yap teknoloji atölyeleri kurularak, ülkemizi sürekli gelişmiş ülkeler seviyesinde tutacak geleceğin gençlerini, bilime yön veren teknoloji girişimcileri, teknoloji uzmanları ve geleceğin liderlerini yetiştirmek amaçlanmaktadır. 3. Türkiye Bilim ve Teknoloji Merkezleri Konferansında belirtildiğine göre robotik kodlama, yapay zekâ, programlama, tasarım, enerji teknolojileri, siber güvenlik, uzay teknolojileri, nano teknoloji ve mobil uygulama alanlarında geniş kapsamlı bir eğitim verilen ve toplam yüz tane dene-yap teknoloji atölyesi kurma çalışmaları sürmektedir (TÜBİTEM, 2019).

Konuyla ilgili şu istatistiğe bakılacak olursa; bir öğrenci günde yaklaşık 6 saatini sınıf içi, geri kalan 18 saatini ise sınıf dışı etkinlikler için harcamaktadır. Zamanının %75'i okul dışında geçen bir öğrenci için STEM, bilim merkezi veya müze ziyareti gibi sınıf dışı etkinliklere yeterince zaman ayırabilmesinin

mümkün olduğu düşünülürse okul dışı öğrenme ortamlarına hak ettikleri önemin verilmesi gerekmektedir (Bozdoğan, 2020).

2.4.3. Robotik Kodlama (Bilişim Teknolojileri)

Teknoloji tabanlı okul dışı öğrenme ortamlarının bir diğer üyesi olan robotik kodlama (bilişim teknolojileri) endüstri 4.0 teknolojisi olarak bilinen ve çeşitli dijital teknolojileri bünyesinde barındıran bir yazılım sistemidir. Bulut bilişim, yapay zeka, siber güvenlik, büyük veri, artırılmış gerçeklik, simülasyon ve robotik sistemlerin yanı sıra dokunmatik ve makine öğrenimi bu sistemde kullanılan teknolojilerden bazılarıdır.

Endüstri 4.0'ın eğitim-öğretimdeki rolü göz önünde bulundurularak bakanlığın 2023 vizyon belgesinde (MEB, 2017) de dijital yeterliklerin önemi vurgulanmıştır. Temel eğitim ile yükseköğretim arasındaki tüm kademelerde hem örgün hem de yaygın eğitimde yürütülen etkinlikler kapsamında robotik kodlama, yazılım ve tasarım gibi bilişime dayalı dijital üretim becerileri ile öğrenme süreci arasındaki uyum hedeflenmiş, yazılım ve robotik kodlama öğretimi ilkökul ders öğretim programına eklenmiştir.

Robotik kodlama, bilgisayar veya bilgisayar destekli makinelerden oluşan donanım sisteminin yazılımla birleştirilmesiyle ortaya çıkan insansız araçlar veya akıllı sistemlerle günlük hayatın fonksiyonel ve dijital hale getirilmesi işlemine denmektedir. Bu bağlamda robotik kodlama ve yazılım dersinin veya robotik kodlamaya ilişkin okul dışı öğrenme ortamlarının faydaları saymakla bitmez. Örneğin, öğrencilerin gözlem ve deneyimleri ile günlük olaylar arasında ilişki kurmalarına yardımcı olur, yaratıcı ve sistemli düşünmeyi sağlar, onlara problem çözme becerisinin yanında dijital, eleştirel, analitik ve yenilikçi düşünme becerilerinden oluşan yaşam becerileri kazandırır. Bilgisayar başta olmak üzere dijital teknoloji ürünlerinin çalışma prensibini kavramaya yardımcı olur. Öğrencilerin yazılım öğrenmesi ve öğrendikleri bilgiyi hayatlarının tüm kademelerinde kullanmalarını sağlar.

2.4.4. Gökevlere (Planetaryumlar)

Gökevlere ve rasathaneler öncelikle bu mekânlara ait tanıtım, mekânın görevleri, kuruluş amacı ve kurumun önemi vurgulanan okul dışı öğrenme ortamlarıdır. Ayrıca öğrencilere, STEM eğitimi ile ilgili gerçeğe çok yakın olarak hazırlanmış ortamlarda bilimsel etkinlik yapabilmelerine imkân tanınmaktadır (Yılmaz, 2021). Okul dışı öğrenme ortamı olarak gökevlere cazip hale getiren en önemli özellikler, mekâna ilişkin teknolojik altyapının olması ve öğrencilere çok çeşitli deneyimler sunmalarıdır (Kartal, 2019; Metin, 2020). Planetaryumlar, gelişmiş bir projektör ve çeşitli donanımlar

sayesinde gökyüzünü bir kubbeye benzeterek bir ekranda ziyaretçilere izletilen sistemlerdir. Bu mekanlar, simülasyon (benzetim) tekniği kullanılarak gerçeğe çok yakın tasarlanmakta ve ziyaretçilere gökyüzünü ve uzayı seyretme imkânı sunmaktadır (Ertaş-Kılıç, 2020).

Dünyadaki bütün göktaşlarına ilişkin kronolojik sıralama bakımından “Greenwich Gözlemevi” başlangıç olarak kabul edilmektedir. Greenwich kasabesindeki Thames nehrinin kıyısında bulunan rasathane, 1675 yılında “İngiltere Kraliyet Rasathanesi” ismiyle Kralı II. Charles tarafından yaptırılan ilk gözlemevidir. Yıldızların ve gök cisimlerinin yerlerini tespit eden Greenwich gözlemevinde ilk görev yapan kişi John Feamsted adındaki bir astronomdur. Greenwich gözlemevi kaybolan denizcilerin buldukları yerleri daha kolay tespit etmelerine yardımcı olmaktadır (URL2, 2023).

Uzayla ilgili projelerin yürütüldüğü ve bilgi çağı olarak yaşadığımız şu günlerde göktaşları, gözlemevleri vb. mekânların okul dışı öğrenme ortamları olarak hizmet etmesi oldukça önemlidir (Şentürk, 2019). Göktaşlarında çeşitli öğretim faaliyetleri gerçekleştirilmesi ve güncel uygulamalarla desteklenmesi bu tür mekânların gelişmesine katkı sağlamaktadır.

2.4.5. Botanik Bahçeleri

Tarlar ve mesire yerleri gibi doğal alanlar ile seralar ve bahçeler gibi yapay okul dışı öğrenme ortamları botanik bahçeleri kapsamında yer almaktadırlar. Bu tür okul dışı öğrenme ortamlarına ilişkin literatürde genellikle; botanik bahçesi, tarla, mesire yeri, sera ve bahçe kavramlarına ilişkin tanımlar, farkındalık kazanma, bilimsel gezi planı, ziyaret sırasında dikkat edilmesi gereken durumlar ve etkinlikleri örnek vererek açıklama gibi ziyaretçilerin kazanım elde etmelerini sağlayan yerler şeklinde ifade edilmektedir (Şen, 2019; Laçın-Şimşek, 2020; Küçüköğlü ve Kaya, 2022).

Müzeler, bilim merkezleri, millî parklar vb. çeşitli okul dışı öğrenme ortamlarına ilişkin gezilerde olduğu gibi botanik bahçeleri de örgün eğitimde, öğrencilerin okuldaki tutum ve davranışlarını geliştirmede bir yöntem olarak kullanılmaktadır (Bakioğlu ve Karamustafaoglu, 2020). Ancak bu yöntemi uygulamaya geçirmek için başvuru alan yaygın öğrenme aşaması yani sınıf dışı etkinlik gezileri çoğu zaman maliyetin yüksek olması, ulaşımın zor veya pahalı olması, öğrencilerin kalabalık olması ve zamanın yeterli olmaması gibi durumlardan dolayı ya iptal edilmekte ya da kısıtlı bir şekilde uygulanabilmektedir.

2.4.6. Spor Merkezleri ve Spor Müzeleri

Bir kültür aracı olan spor, aynı zamanda geçmişini kaydeden bir belleğe de sahiptir. Bu sayede diğer disiplinlerle de etkileşim halindedir. Bu alanlar içerisinde bilim ve sanatla gerek uygulama yönünden gerekse eğitim-öğretim yönünden birçok konuda benzerlik taşımaktadır. Bu yönüyle insanların daha geniş kitlelere ulaşması için çoğu zaman bir elçi görevi üstlenmektedir.

Sınıf dışı etkinlikler içerisinde sportif faaliyetlerle ilgili olarak ziyaret edilen yerler, çoğunlukla spor tesisleri, spor müzeleri ve spor merkezleri gibi isimler taşımaktadır. Sınıf dışı öğrenme etkinliği olarak bu mekânlar; spor müzeleri ve spor merkezlerinin öğretimdeki yeri, spor merkezlerinin gelişim süreci, ülkemizde ve dünyada yararlanılabilecek sportif mekânlar gibi kavramlara yönelik bilgilendirme ve uygulama amaçlı tasarım ürünleridir (Bulca ve Demirhan, 2019). Ayrıca spor merkezlerinin, öğrencilere hangi öğrenme fırsatlarını sunacağına ve onların spor merkezlerini nasıl etkin olarak kullanacaklarına dair misyonu da bulunmaktadır.

2.4.7. Doğa Eğitimi ve Doğal Sit Alanları

Sınıf dışı öğrenme etkinliği bağlamında doğa eğitimi, doğayı keşfetmeye fırsat tanıyan, doğayla ilgili merakları arttıran ve öğrencilere yirmi birinci yüzyıl becerisi kazandıran yerlerdir. Karşılaşılan bir sorunla ilgili çözüm üretilmesi gerektiği zaman yol gösterici bağlamında doğaya başvurulmaktadır. Diğer sınıf dışı etkinliklerin çoğunda karşılaşıldığı gibi bu etkinlikte de STEM eğitimin önemli bir fonksiyonu vardır (Meydan, 2015).

Doğa eğitiminin amacı, öğrencilerin doğadaki olaylara ve çevreye karşı olan meraklarını uyandırmak, öğrencilerde doğayla ilgili farkındalık oluşturmak, doğaya karşı bireylerin olumlu tutum kazanmalarını sağlamak, problemler karşısında çözüm üretmelerini sağlamak vb. kazanımlar elde etmelerini sağlamaktır (MEB, 2018). Böylece öğretilmesi hedeflenen bilgilerin, bilimsel süreç becerileri, yaşam becerileri ve tasarım becerileriyle birlikte kullanılmasıyla, tasarımcı, yenilikçi ve analitik düşünen bireylerin yetişmeleri sağlanmış olmaktadır.

2.4.8. Sanat Merkezleri

Resim, heykel, müzik, film gibi faaliyetlerin sergilendiği yerlerdir. Atölye çalışması, öğretim, özel ve genel gösteriler gibi faaliyetlerin uygulandığı yerlere, kısaca sanatsal faaliyetlerin uygulandığı mekânlara sanat merkezleri veya sanat müzeleri denmektedir. Sanat merkezleri sanatçı, sanat tarihçisi ve eleştirmen gibi mesleklerin bir arada bulunduğu sanatla ilgili estetik, kültürel ve tarihî öğelerin önemine dair tartışmalar yapılan yerlerdir. Sanat merkezleri,

şehir içindeki eski veya modern yapılarda olabileceği gibi şehrin dışında uzak bir belde de bulunabilir. Dünyanın en eski sanat merkezleri, antik çağdaki Roma İmparatorluğu zamanında ve Yunanistan'da ortaya çıkan mekânlar olarak bilinmektedir (Şen, 2019; Yılmaz, 2021).

2.4.9. Sanayi Kurum ve Kuruluşları

Okul dışı öğrenme ortamı olarak ziyaret edilebilen önemli bir sınıf dışı etkinlik alanı da sanayi kurum ve kuruluşlarıdır. Bu mekânlarda endüstri kavramı ile ilgili öğrenme etkinliği üzerinde durulmaktadır. Zira birçok uygulamalı disiplinlerde olduğu gibi öğretim amacıyla ziyaret edilen sanayi kurumlarının da bireyler üzerindeki olumlu etkileri gözlenmektedir. Ayrıca bağlam temelli öğrenmede olduğu gibi sanayideki deneyimlerin, günlük yaşamdaki olaylarla ilişkilendirilmesi sonucunda öğrenmeye önemli katkıları bulunduğu ifade edilmektedir (Saraç, 2017). Öğrenciler sanayi kurum ve kuruluşlarına yaptıkları ziyaretlerde, bu mekânlarla ilgili tanım, kurum çeşitleri, öğretim faaliyetleri ve etkinlik planı hazırlama gibi deneyimleri kazanmaktadırlar. Ayrıca bu mekânlarda uygulanan proje tabanlı öğrenme veya STEM gibi öğrenme modelleri sayesinde öğrenciler, sanayi (endüstri) ve diğer birçok disiplin arasındaki ilişkileri öğrenmiş olmaktadır. Ancak sanayi kuruluşlarının öğrenme etkinliklerindeki rolü müze, bilim merkezi ve gökevi gibi okul dışı öğrenme ortamlarındaki kadar etkili değildir. Bu etkinliklerin rolü diğer etkinliklere göre her ne kadar az olsa da ziyaretçiler, sanayide nelerin üretildiğini, nasıl işletildiklerini ve ülke ekonomisine yaptıkları katkıları öğrenmiş olmaktadır (Parvin ve Stephenson, 2004).

2.4.10. Okul Dışı Öğrenme Ortamlarının Avantajları ve Dezavantajları

MEB tarafından düzenlenen ders öğretim programlarının birçok alana ve disiplinlere özgü çeşitli uygulama süreçleri bulunmaktadır (MEB, 2018). Bu program kapsamında ünite, konu ve kazanımlar doğrultusunda öğrencilerin kendi bölgelerindeki veya en azından gidebilecekleri herhangi bir okul dışı öğrenme ortamını ziyaret etmeleri, alanında uzman eğitimciler ve akademisyenler tarafından ısrarla tavsiye edilmektedir. Öğrenciler ders dışı etkinliklerde bilim, teknoloji, kültür, sanat, spor vb. kavramları yaparak ve yaşayarak öğrenmekte, derslerde gördükleri robotik ve yazılım gibi konulara ilişkin dijital ortamlarda pratik yapabilmekte, bitki, hayvan ve diğer canlıların yanı sıra çevremiz, dünyamız, güneş sistemi ve uzay gibi kavramları daha yakından tanımaktadır. Dolayısıyla bu mekânlar örgün olarak yürütülen derslere destek olmakta ve öğrencilerin okul dışı öğrenme ortamları sayesinde sınıfta yapamadıkları bazı eğitim-öğretim etkinliklerini yaygın eğitimle

uygulama fırsatı bulmaktadırlar. Bu bağlamda ders dışı öğretimin birçok avantajı yanında bazı dezavantajları da bulunmaktadır. Bunlar;

Okul Dışı Öğretimin Avantajları

- Yaparak-yaşayarak öğrenmeye fırsat tanınması
- Bireyin kalıcı ve anlamlı öğrenmesine yardımcı olması
- Bilişsel, duyuşsal ve psikomotor beceriler kazandırması
- Araştırma, sorgulama ve eleştirme gibi becerileri geliştirmesi
- Örgün eğitimde bulunmayan materyalleri kullanma imkânı vermesi
- Grup çalışması kapsamında öğrencilerin yeteneklerini geliştirmesi
- Soyut kavramları somut hale getirerek anlamlı öğrenme sağlaması
- Öğrencilerin sosyalleşmesine katkı sağlaması

Okul Dışı Öğretimin Dezavantajları

- Yasal süreçlerin aşılması ve uygulanması
- Muhtemel güvenlik sorularının bulunması
- Disiplin problemlerinin bulunması
- Öğretmenlerde isteksizlik olabilmesi
- Ailelerin çocuklarını uzak yerlere göndermemesi
- Okul dışı öğretime ilişkin ulaşımın kolay olmaması
- Oku dışı öğrenme ortamların belli bir maliyetinin olması

2.5. Okul Dışı Öğrenme Kapsamındaki Bazı Etkinlikler

2.5.1. Gezi

Okuldaki yapılması istenen faaliyetleri yapmak, okul dışı öğrenme ile günlük hayatta karşılaşılan olaylar arasında ilişki kurmak ve bilişsel, duyuşsal ve bedensel alanlara ilişkin davranış kazandırmak için başvurulmuş bir öğrenme etkinliğidir. Öğrencilere kalıcı öğrenme kazandırmak için somut olaylardan yararlanır. Öğrencileri fabrikalara, müzelere, kütüphanelere, dağ, orman, deniz gibi çeşitli okul dışı öğrenme ortamlarına götürmek, gezi uygulaması için bir örnektir. Bir gezi programında uygulanması gereken yol aşağıdaki gibidir (Şen, 2019; Laçın-Şimşek, 2020);

Gezi Planı ve Yasal İzin Süreci

- Kazanımlar ve mekâna ilişkin liste çıkarma ve tablo hazırlama

- Hazırlanan tabloya göre geziyi düzenleme
- Ders içi ve ders dışına göre gereken izinleri alma.
- Öğrenci ve görevli öğretmen sayısını oranlama
- Ortamı önceden ziyaret ederek görevlilerle konuyu tartışma
- Gezi planı ve geziye ait liste oluşturma
- Veli izin belgesi oluşturma
- Ortamda yapılacak etkinlikleri belirleme
- Gezi kurallarına ilişkin öğrencileri bilgilendirme
- Ortam hakkında öğrencileri önceden bilgilendirme

Gezi Öncesi Etkinlikler

- Zaman ve akış planlaması
- Gidiş-dönüş ulaşımının planlaması
- Okul yönetiminden ve ailelerden izin alınması
- Ziyaret edilecek mekândaki iletişim kurulacak kişilerin belirlenmesi
- Yardımcı personel sağlanması
- Açık alan faaliyetlerinde kötü hava şartları için önlem alınması
- Öğrenme ortamındaki etkinliklerle ilgili bilgi alınması
- Gezi öncesinde öğrenme ortamıyla ilgili öğrencilerin bilgilendirilmesi
- Gezi öncesinde öğrencilere uyulması gereken kuralların hatırlatılması
- Öğrenci velisine ortamla ilgili bilgilendirme yazısı gönderilmesi
- Öğrencilerin ortamda gördüklerini not etmelerinin sağlanması
- Öğrenme ortamında en az iki saat etkinliklere katılımın sağlanması
- Olağan dışı durumlar için velilerin telefon numaralarının alınması
- Özel eğitime muhtaç öğrencilerin ihtiyaçları için tedbir alınması
- Ortamda tüketilecek olan yiyecek, içecek ihtiyaçlarının planlanması

Gezi Sırasındaki Etkinlikler

- Öğrencileri gruplara ayırma
- Her bir gruba bir öğretmen tayin etme
- Çalışma kağıtları hazırlama

- Önceden bir etkinlik belirleme
- Gezi planına bağlı kalarak uygulama

Gezi Sonrası Etkinlikler

- Geziden sonra anket formu uygulama
- Geziye ilişkin değerlendirme ve pekiştirme etkinliği yapma
- Geziye ilişkin çalışma kağıdı hazırlama
- Öğrenme alanı ve kazanım-mekan ilişkilerini önceden ayarlama
- Uygulama ve değerlendirmeye ilişkin gerekli hassasiyetin gösterilmesi
- Ders öğretmeninin yukarıdaki tüm uyarılardan haberdar olması

2.5.2. Gözlem

Öğrencilerdeki var olan araştırma ruhunu ortaya çıkarmak amacıyla uygulanan bir tekniktir. Burada önemli olan nokta, kazanımlarla ilgili olan davranışın en az uygulama düzeyinde olmasıdır. Öğrencilerin sınıf veya laboratuvar dışındaki toplumsal yaşantılarında bir olay, bir durum veya bir nesne ile ilgili incelemelerde bulunmaları, verileri kaydetmeleri ve bir sonuç çıkarmaları süreci şeklinde tanımlanabilir (Şen, 2019; URL3, 2023).

Bu teknikte, öğrenciler çok dikkatli olmalı ve olayları çok iyi gözlemelidirler. Çünkü gözlem amaçsız olarak yapılan bir etkinlik değildir.

Gözlem, aşağıdaki kurallara göre yapılmalıdır.

- Gözlemde eğitsel bir amaç olmalıdır.
- Doğal veya toplumsal bir gözlem konusu belirlenmelidir.
- Gözlemle ilgili bir zaman çizelgesi oluşturulmalıdır.
- Gözlemle ilgili veri toplama ve ölçme aracı belirlenmelidir.
- Gözlem seçilen veri toplama ve ölçme aracıyla toplanmalıdır.
- İstenilen amaca ulaşınca kadar gözlem devam ettirilmelidir.
- Farklı kişiler tarafından yapılan gözlem sonuçları karşılaştırılarak bir sonuca varılmalıdır.
- Gözlem raporu hazırlanarak ilgili gruba sunulmalı ve tartışılmalıdır.
- Gerekirse gözlem tekrar yapılarak, eksikler tamamlanmalıdır.

2.5.3. Deney

Bilimsel sonuçların ilk ağızdan öğrenilmesini sağlamak, bir hipotez belirlemek, öğrenmeyi somutlaştırmak, etkin beceriler geliştirmek ve bir varsayıma ulaşmak için izlenen yol veya sürece deney denir. Başka bir ifadeyle, yapılan bir gözlemi kontrollü olarak tekrar etmektir (Şen, 2019; URL3, 2023). Deney, öğrenci ve öğretmen deneyleri şeklinde iki türdür.

Öğrenci Deneyi:

Öğrenciyi daima aktif tuttuğu için en çok başvurulan deneydir. Bu deney türünde amaç, öğrencilere deneyin önemini göstermek, onları deneye teşvik etmek ve deneyle ilgili planlama ve uygulama yapılmasını sağlamak son derece önemli olan bileşenlerdir.

Öğretmen Deneyi:

Bu deneyde ise öğrenci pasif durumda ve izleyen konumundadır. Bu tür bir deneye “gösteri deneyi” denilebilir. Deneyle ilgili araç-gereçlerin pahalı olması, yapılacak deneyin tehlikeli veya zor olması halinde öğretmen deneyi yapılmasına uygun görülür.

Bir deneye ilişkin basamakların uygulanması önerilmektedir.

- Deneylerle ilgili kazanımların belirlenmesi (en az uygulama seviyesi)
- Deney konusu, süresi ve malzemelerinin belirlenmesi
- Deneyle ilgili işlem basamaklarının belirlenmesi
- Deney düzeneğin kurulması
- Güvenlik tedbirleri alınarak deneyin başlatılması
- Sürenin uygun şekilde kullanılması
- Deney bitene kadar gözlem yapılması
- Sonuçların alınarak kontrol edilmesi ve rapor halinde yazılması
- Raporun sınıfa sunulması ve tartışılması

2.5.4. Görüşme

Herhangi bir konuyla ilgili birkaç kişiden oluşan bir grup, yerel yönetim lideri, konu uzmanı, iş insanı, aile veya bir sivil toplum kuruluş liderine uygulanan bilgi alma tekniğidir. Öğrencilerin durum tespiti veya toplumsal bir rolü tanıtmak için görevlendirildiği etkileşim veya sosyal bir iletişim aracı olarak tanımlanabilir (Şen, 2019; URL3, 2023).

Diğer tekniklerde olduğu gibi bu teknikte de aşağıdaki adımların uygulanması önerilmektedir.

- Bu teknikte öğrencilere görüşmek için yeterli zaman verilmelidir.
- Görüşme esnasında dikkat edilmesi gereken durumlar belirtilmelidir.
- Bir plan çerçevesinde görüşmenin nasıl yapılacağı anlatılmalıdır.
- Görüşülecek olan kişiden randevu alınmalıdır.
- Görüşmeden önce sorular hazırlanmalıdır.
- Görüşme esnasında tarafsız olunmalıdır.
- Görüşme için hazırlık yapma, uygulama ve sonuçları rapor halinde yazma aşamaları için yetecek kadar zaman verilmelidir.
- Görüşme sonuçları yazılı olarak ve ödev biçiminde hazırlanmalıdır.
- Görüşmeler gruplar halinde sınıfta tartışılmalıdır.

2.5.5. Sergi

Bilgi ve beceri kazandırmak amacıyla birtakım materyallerin sunumu esasına dayanan bir öğrenme tekniğidir. Öğrencilerin tasarladığı ürün veya materyallerin başkalarına sunulması olarak tanımlanabilir (Şen, 2019; URL3, 2023).

İş-teknik veya Sanat Eğitimi gibi derslerde tasarlanan ürünlerin teşhir edilmesinde kullanılır. Materyalleri hazırlayan kişilerin, sergi yapılan zamanlarda ürünlerinin başında beklemeleri sağlanmalıdır. Bu sırada öğrencilerin materyalleri değerlendirmeleri, materyallere ilişkin görüşlerini belirtmeleri ve sergiledikleri ürünleri anlatmaları teşvik edilmelidir.

2.5.6. Ödev

Sınıf dışı öğrenme etkinliklerinden biri olan ödevler, öğrencilerin ödevlerini yapmaları gerektiğinin yanı sıra ve yeni kavramlar öğrenme konusunda sorumluluk sahibi olmaları bakımından oldukça önem arz etmektedir. Ödevin amacı ve öğrenmeye ilişkin yöntem ve teknikler bellidir. Dolayısıyla ödev, öğrencinin ilgisini çektiği için faydalı bir etkinliktir. Ödev teslim edildikten sonra öğrenciler tarafından alınan ödüller, onların etkin öğrenme konusunda ilerlemelerini sağlamaktadır (Öztürk, 2015).

Ödevin önemi ve ciddiyeti konusunda ebeveynlere de düşen bazı görevler vardır. Bunların en önemlileri öğrencilerin özgüveni ve sorumluluk duygusu taşımalarıdır (URL3, 2023). Öğretmenlerin de ödev konusunda ve ödev verme hususunda bilinç sahibi olmaları beklenmektedir.

Okul dışı öğrenme ortamları uygulama süreçlerinden biri olan “Ödev” etkinliğine ilişkin tipik bir ödev örneği aşağıda görülmektedir.

ÖDEV ETKİNLİK PLANI

Ders : _____
 Sınıf : _____
 Konu : _____
 Kazanım : _____
 Etkinlik : _____
 Aşamalar (Ödev süreci) : _____

ÖDEV DEĞERLENDİRME FORMU

“Ödev Değerlendirme Formu” ödevle ilgili ikinci bir formdur. Bu formda bulunması gereken değerlendirme ölçütleri aşağıda görülmektedir.

Öğretmenin;

Adı Soyadı : _____
 Branşı : _____
 İmzası : _____

Öğrencinin;

Adı Soyadı : _____
 Sınıfı / Numarası : _____
 Ödev verilmiş tarihi : _____
 Ödev teslim tarihi : _____
 İmzası : _____
 Değerlendirme sonucu : _____
 Aldığı puan (rakamla) : _____
 Aldığı puan (yazıyla) : _____

Sonuç ve Tartışma

Sınıf dışı etkinlikler, okul dışı öğrenme ortamları veya buna benzer kavramlarla karşımıza çıkan bu öğretim tekniği müze, bilim merkezi, gökevi, millî park, hayvanat bahçesi, sanat merkezi, spor merkezi, sağlık merkezi ve sanayi kuruluşu gibi yerleri kapsamaktadır. Bu mekânlara her yaştan bireyler

katılabilmektedir. Ancak katılımcıların öğrencilerden oluştuğu durumlarda söz konusu ziyaretlerin adına sınıf dışı etkinlikler denmektedir. Ayrıca bu ziyaretler veya etkinlikler bir plan kapsamında yapılırken, mekânların ve etkinliklerin türlerine göre belli birtakım kuralları olan uygulama süreçleri bulunmaktadır.

Öğrencilerin herhangi bir öğrenme ortamındaki tutum, davranış veya gözlemleriyle bir başka ortamdaki durumları aynı değildir. Benzer şekilde bir öğrencinin okul dışı öğrenme ortamlarındaki gözlemleri sonrasında hazırlayacağı etkinliklere ilişkin uygulama süreci de diğer öğrencilerin etkinliklerinden farklılık gösterebilmektedir. Anlamli öğrenme ve eğitimde fırsat eşitliği gibi açılardan bakıldığında konunun önemi ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda öğretmenlere önemli görevler düşmektedir. Bu konudaki diğer önemli bir husus; okul dışı öğrenme ortamlarına yapılan ziyaretlerin öncesinde, ziyaret sırasında ve ziyaret sonrasında gezi, deney, gözlem, sergi, görüşme, proje ve ödev gibi süreçlerin mutlaka uygulanmasıdır.

Sınıf dışı etkinliklerde öğrenciler bir yandan öğrenirken diğer bir yandan da eğlenmektedirler. Uygulanan etkinliğin eğlence kısmı öğretim kısmını gölgede bırakmamalıdır. Etkinliklere ilişkin tüm süreçte (öncesi, esnası, sonrası) yapılan işlemler planlı olmalıdır.

Öğrenciler okul dışı öğrenme mekânlarına yapılacak olan gezilerden önce bu plandan haberdar edilmelidirler (Bozdoğan, 2020; Ertaş-Kılıç, 2020). Sınıf dışı etkinlikler kapsamındaki geziler, bir yandan öğrencilerin meslekî, teknolojik, yenilikçi ve öğrenme becerileri gibi yaşam becerilerini kazanmalarına yardımcı olurken diğer taraftan da ders müfredatına destek niteliği taşımaktadır. Akademisyen, öğretmen ve iş adamı gibi insan kaynakları tarafından tasarlanan bu beceriler eğitim-öğretime birtakım kazanımlar sağlamaktadır. Bunların bazılarının, ders öğretim programlarıyla paralellik göstermesi, ölçme ve değerlendirmeyi desteklemesi ve öğretmenlerin öğrenci yetiştirme başarılarının artması şeklinde ifade edilebilir.

Okul dışı öğrenme ortamlarına katılarak yapılan öğrenme sayesinde bireylerin gözlem yapma, açıklama yapma, tahminde bulunma, soru sorma, araştırma yapma ve plan yapma gibi bilişsel süreç becerileri gelişmektedir. Öte yandan sınıf dışı öğrenmede etkin olan STEM ve 5E gibi bağlam temelli öğrenme çeşitlerinde ifade edildiği üzere öğrencilerin bu yaklaşımlar sayesinde deney yapma, keşfetme, değerlendirme, günlük hayatla ilişkilendirme, sonuç çıkarma, rapor yazma gibi konularda kendilerini ifade etmeleri gelişmektedir. Özetle sınıf dışı öğrenme öğrencilerin deneyim kazanmalarında son derece etkili bir tekniktir. Zira bu öğrenme tekniği insanda merak uyandırmaktadır.

Merak da çocuklarda çok yüksek düzeyde olduğu düşünüldüğünde bu tekniğin kazanım bağlamında çok etkin olması doğaldır.

Tüm dünyada sınıf dışı öğrenme etkinlikleri giderek artmaktadır. Özellikle küçük yaştaki çocukları bilimi sevmeye yönlendirmek için düzenlenen TÜBİTAK destekli bilim şenlikleri ve teknofest etkinlikleri ilgiyle karşılanmaktadır. Bu etkinlikler disiplinler arası bir anlayışla yapılmakta ve birçok yaş grubuna hitap etmektedir. Bu bağlamda öğretim yöntem ve teknikleri kapsamında, sınıf dışı etkinlikler gibi sürekli gelişim gösteren güncel öğretim tekniklerine ve modern öğrenme yaklaşımlarına yönelen öğretmenler, öğrencilerinin özgüven ve deneyim kazanmaları için diğer meslektaşlarından her zaman bir adım önde gitmektedirler. Çünkü materyal tasarımı, laboratuvar deneyleri, interaktif oyunlar, seminer çalışmaları, drama tabanlı gösteriler ve daha birçok etkinliklerin öğrencilerin kazanımlarında etkili olduğu herkes tarafından bilinmektedir. Dolayısıyla nitelikli bireyler yetiştirmek için tüm eğitimcilerin söz konusu güncel öğrenme yaklaşımlarını uygulamaya teşvik edilmesi son derece önemlidir.

Kaynakça

- Aşlıoğlu, B. (2021). Başlıca öğrenme ve öğretim ilkeleri. (Genişletilmiş 9. Baskı). M. Arslan (Ed.), *Öğretim ilke ve yöntemleri* içinde (s. 29-48). Anı Yayıncılık.
- Ata, B. (2015). Okul dışı sosyal bilgiler öğretiminde müzeler. A. Şimşek ve S. Kaymakçı (Eds.), *Okul dışı sosyal bilgiler öğretimi* içinde, (s. 171-187). Pegem Akademi Yayıncılık
- Ayas, A. N. (1948). Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitimi: Kuruluşlar ve tarihçeler. MEB Basımevi. <https://oygm.meb.gov.tr/kitap/kitap/3/index.html#p=18>. Erişim tarihi: 20.12.2023.
- Bakioğlu, B. ve Çevik, M. (2021). *Okul Dışı Öğrenme Ortamlarında Uygulamalı STEM Eğitimi*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Bakioğlu, B. ve Karamustafaoğlu, O. (2020). Okul dışı öğrenme ortamlarının öğretim sürecinde kullanımına yönelik öğrenci görüşleri. *İnformal Ortamlarda Araştırmalar Dergisi*, 5(1), 80-94.
- Bozdoğan, A.E. (2020). Bilim merkezleri. C. Laçın-Şimşek (Ed.), *Fen öğretiminde okul dışı öğrenme ortamları* içinde, (s.57-72). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Bozdoğan, A.E. (2021). Bilim merkezleri. A. İ. Şen (Ed.), *Etkinliklerle Okul dışı öğrenme ortamları* içinde, (s. 17-33). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Bulca, Y. ve Demirhan, G. (2019). Spor merkezleri. A. İ. Şen (Ed.). *Okul dışı öğrenme ortamları* içinde (s. 362-378). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Colardyn, D. ve Bjornavold, J. (2004). Validation of formal, non-formal and informal learning: policy and practices in EU member states. *European Journal of Education*, 39(1), 70-89.
- Çakır-İlhan, A. (2020). Müzeler. A. İ. Şen (Ed.), *Okul dışı öğrenme ortamları* içinde, (s. 22-45). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Çakır-İlhan, A. (2021). Müzeler. A. İ. Şen (Ed.), *Etkinliklerle Okul dışı öğrenme ortamları* içinde, (s. 1-15). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Dib, C., Z. (1988). Formal, non-formal and informal education: concepts/ applicability. *Cooperative Networks in Physics Education-Conference Proceedings*. 173, 300-315. New York: American Institute of Physics.
- Dursun, F. (2021). Öğretim ile ilgili temel kavramlar. F. Dursun, A. Aykan (Eds.), *Öğretim ilke ve yöntemleri* içinde (s. 4-16). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Erciyeş, G. (2022). Öğretim yöntem ve teknikleri. (17. Baskı), Ş. Tan (Ed.), *Öğretim ilke ve yöntemleri* içinde (s. 147-220). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Ertaş-Kılıç, H. (2020). Planetaryumlar. C. Laçın-Şimşek (Ed.), *Fen öğretiminde okul dışı öğrenme ortamları* içinde (s.169-198). Pegem Akademi Yayıncılık.

- Eshach, H. (2007). Bridging in-school and out-of-school learning: Formal, non-formal, and informal education. *Journal of Science Education and Technology*, 16, 171-190.
- Ford, P. (1986). Outdoor education: Definition and philosophy. <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED267941.pdf>. Erişim tarihi: 19.12.2023.
- Güneş, F. ve Deveci T. (2020). *Yetişkin Eğitimi ve Hayat Boyu Öğrenme*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Karadeniz, C. ve Sivrikaya G. (2020). Müzeler. (2. Baskı). C. Laçın-Şimşek (Ed.), *Fen öğretiminde okul dışı öğrenme ortamları* içinde, (s. 19-56). Pegem Akademi Yayıncılık
- Kartal, S. U. (2019). *Türkiye’de popüler astronomi çalışmaları: Planetaryumlar*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Küçükahmet, L. (2017). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. (26.Baskı). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Küçükkoğlu A. ve Kaya, H. İ. (2022). *Kuramdan Uygulamaya Okul Dışı Öğrenme Ortamları*. (3. Baskı). Pegem Akademi Yayıncılık
- Laçın-Şimşek, C. (2020). *Fen öğretiminde okul dışı öğrenme ortamları*, (2. Baskı). Pegem Akademi Yayıncılık
- (MEB). (2017). Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) 2023 *Eğitim Vizyonu*. <https://www.meb.gov.tr/2023-egitim-vizyonu-aciklandi/haber/17298/tr>. Erişim tarihi: 17.12.2023.
- MEB. (2018). Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar). MEB Yayınları.
- MEB. (2019). Millî Eğitim Bakanlığı Okul Dışı Öğrenme Ortamları Kılavuzu. <https://istanbul.meb.gov.tr/www/okul-disi-ogrenme-ortamlari-kilavuzlari/icerik/2807>. Erişim tarihi: 15.12.2023.
- MEB. (2023). *Örgün ve yaygın eğitimi destekleme ve yetiştirme kursları yönergesi*. https://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_02/01020648_yneregdeklbrletrlenekm.pdf. Erişim tarihi: 15.12.2023.
- Metin, M. (2020). *Fen bilimleri dersi kapsamında planetaryuma düzenlenen bir gezinin 7.sınıf öğrencilerinin akademik başarı, ilgi ve motivasyonlarına etkisi*. (Yayımlanmamış Y. lisans tezi). Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi.
- Meydan, A. (2015). Okul dışı sosyal bilgiler öğretiminde doğa eğitimi. A. Şimşek ve S. Kaymakçı (Eds.), *Okul dışı sosyal bilgiler öğretimi* içinde, (s. 259-282). Pegem Akademi Yayıncılık
- Miller, T. J. (2008). *The Alaska factor: Outdoor education program design in Alaska*. Master of Education Thesis, University of Alaska, USA.
- Okur-Berberoğlu, E. O. ve Uygun, S. (2013). Sınıfdışı eğitimin dünyadaki ve Türkiye’deki gelişim durumunun örgün ve yaygın eğitim kapsamında incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2) , 32-42.

- Öztürk, T. (2015). Okul dışı sosyal bilgiler öğretiminde ev ödevleri. A. Şimşek ve S. Kaymakçı (Eds.), *Okul dışı sosyal bilgiler öğretimi* içinde, (s. 345-365). Pegem Akademi Yayıncılık
- Parvin, J. ve Stephenson, M. (2004). Learning science at industrial sites. In M. Braund ve M. Reiss (Eds.), *Learning science outside the classroom* (pp. 111-128). RoutledgeFalmer.
- Saraç, H. (2017). Türkiye’de okul dışı öğrenme ortamlarına ilişkin yapılan araştırmalar: içerik analizi çalışması. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 60-81
- Savaş, B. (2021). Öğretim teknikleri. (Genişletilmiş 9. Baskı). M. Arslan (Ed.), *Öğretim ilke ve yöntemleri* içinde (s. 171-215). Anı Yayıncılık.
- Sever, R. (2021). Sosyal Bilgiler Eğitiminde Kavram Öğretimi, R. Sever (Ed.), (1. Baskı). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Şen, A. İ. (2019). *Okul Dışı Öğrenme Ortamları*, A. İ. Şen (Ed.), (1. Baskı). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Şentürk, E. (2019). Gökevleri (planetaryumlar). Şen, A. İ. (Ed.). *Okul dışı öğrenme ortamları* içinde, (s. 92-113). Pegem Akademi Yayıncılık.
- TÜBİTAK. (2023) Bilim merkezleri. <https://bilimmerkezleri.tubitak.gov.tr>. Erişim tarihi: 15.12.2023
- TÜBİTEM. (2019). Bilim merkezleri ve okul dışı öğrenme. 3. *Türkiye Bilim ve Teknoloji Merkezleri Konferansı*, Kadir Has Kongre Merkezi, Kayseri.
- Türk Dil Kurumu (TDK) Sözlükleri. 2023. <https://sozluk.gov.tr/> Erişim: 12.12.2023.
- URL1. (2023). *Formal, informal and non-formal learning*. PE-LE Project. <https://peleproject.wordpress.com/formal-informal-and-non-formal-learning/> Erişim tarihi: 15.12.2023.
- URL2. (2023). <https://www.wesplanetaryum.com/yazi/planetaryum-sistemleri-ve-teknolojileri-nelerdir>. Erişim Tarihi: 15.12.2023.
- URL3. (2023). Öğretim yöntem ve teknikleri: Sınıf dışı öğretim etkinlikleri. <https://sites.google.com/view/ogretimyontemveteknikleri/ana-sayfa>. Erişim tarihi: 17.12.2023
- Yaycı, L. ve Şanal, M. (2016). Öğretimde yeni yaklaşımlar. M. Onur, L. Yaycı ve M. Şanal (Eds.), *Öğretim ilke ve yöntemleri* içinde (s. 275-297). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Yılmaz, A. (2021). Planetaryum ve gözlemevlerinde STEM eğitimi. B. Bakioğlu ve M. Çevik (Eds.), *Okul Dışı Öğrenme Ortamlarında Uygulamalı STEM Eğitim* içinde (s. 211-236), Nobel Akademik Yayıncılık.

